

gospodarske, obrtniške in národne.

zhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inzerate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 22. julija 1898.

Politiški oddelek.

Za ravnopravnost v uradih.

Pol stoletja že traja boj za ravnopravnost slovenskega jezika v uradih. Nekaj malega smo si v tem času pač priborili, navzlic silnemu nasprotstvu državnih faktorjev in v prvi vrsti birokracije, a napredek ni velik. Shod slovenskih odvetnikov in notarjev, kateri se je vršil dne 17. t. m., nam je pokazal, kake so razmere glede uradovanja zunaj Kranjske, ta shod nam je pokazal, da smo v petdesetletnem boju izvojevali sicer teoretično priznanje ravnopravnosti, od praktičnega izvedenja tega priznanja pa da smo še silno oddaljeni.

Shod slovenskih odvetnikov, notarjev odvetniških in notarskih kandidatov spade mej najznamenitejše manifestacije, kar jih je bilo iz našega naroda kdaj prirejenih, in obudil je tudi primerno pozornost v celi državi. Sklican je bil ta shod v namen, da protestuje proti brezpravnosti slovenskega jezika pri graški nadsodnji in da sploh formulira način, kako je postopati slovenskim odvetnikom in notarjem, da zagotove slovenskemu jeziku pristoječo mu ravnopravnost.

V tem oziru so bili storjeni naslednji, važni dasi nekoliko oportunistični sklepi:

Slovenski odvetniki, notarji, odvetniški in notarski kandidati obžalujejo protizakonito postopanje c. kr. nadsodnije v Gradcu, ki pri prizivni obravnavi zastopnikom slovenskih strank ni dovolila govoriti v slovenskem jeziku, ter izjavijo, da bodo:

I a) kot zastopniki slovenskih strank brez izjeme in obzira v pisavi in v besedi rabili pri vseh državnih in samoupravnih oblastvih, ki so nastanjena na slovenski, oziroma hrvatski zemlji, ter tudi v vseh pritožbah proti sklepom in rabsodbam teh oblastev jedino le slovenski oziroma hrvatski jezik, ter da ne bodo pri nobenem uradu na slovenski zemlji podpisali zapisnikov, kadar so ti nepravilno pisani v drugem jeziku;

b) da bodo kot zastopniki slovenskih strank tudi v naprej pri prizivnih razpravah v Gradcu zahtevali, naj se vrši obravnava v slovenskem jeziku, ter se pritoževali do najvišjega oblastva kadar in kolikorkrat se ta zahteva odkloni.

II. Ta sklep se naznani c. kr. pravosodnemu, notranjemu in trgovinskemu ministerstvu in se taista še daljo naprosijo:

a) da naj imenujejo za vse urade, ki so nastanjene v deželah, oziroma okrajih s slovenskim, oziroma hrvatskim prebivalstvom, torej v slovenskem delu Koroške, na Spodnjem Štajerskem, Kranjskem in Primorskem, brez izjeme sploh le uradnike, ki so tudi v pisavi zmožni slovenskega in hrvatskega jezika, kot konceptne uradnike pa le take, ki se to znanje dokazali vsaj z zadostnim redom, ki so ga dobili pri maturitetnem izpitu;

b) da naj taista razpišejo državno ustanovo za dijake, ki se hočejo posvetiti jedni ali drugi stroki, spadajoči v njih delokrog, vsaj za toliko časa, dokler ne bode nehala pomanjkanje slovenščine povsem zmožnih uradnikov;

c) da naj takoj ukažejo vsem podrejenim dotičnim oblastvom, tudi onim druge instance, da morajo v občevanju s slovenskimi strankami rabiti le slovenske in hrvatske tiskovine ter se poslužiti slovenskega, oziroma hrvatskega jezika tudi v pisavi, posebno v zapisnikih, rabsodbah ter v svojih, ustno in v navzočnosti strank prednašanih poročilih.

Slovenski odvetniki in notarji vseh slovenskih pokrajin, zbrani na shodu v Ljubljani 17. julija 1898. leta izrekajo ustanovitev c. kr. višjega deželnega sodišča v Ljubljani za nujno potrebno v pravosodnem in gospodarskem interesu slovenskega naroda ter zato pozivljajo državne poslance tega naroda, da čim preje izposlujejo nadsodišče v Ljubljani.

Shod slovenskih odvetnikov sklone, naj se osnuje društvo kot zveza vseh slovenskih odvetnikov, katero bode imelo namen, varovati pravice odvetniškega stanu in koristiti slovenskih strank, posebno pa potegovati se za jednako pravnost slovenščine v vseh uradih, katero se naj dalje

tudi peč z nasvetovanjem zakonskih prememb iz novih načrtov, kolikor to zahtevajo interesi slovenskega naroda. V ta namen naj se izvoli pripravljalni odbor, ki naj izdela pravila in zvezo ustanovi.

A shod nam ni prinesel samo protesta slovenskih pravnikov proti nezakonitemu postopanju graškega nad-sodišča, ni nam prinesel samo zagotovila, da bode v vsakem naroda velevažni odvetniški in notarski stan z vsemi močmi deloval, da se izvrši ravnopravnost, prinesel nam je tudi novo izjavo za ustanovitev višje sodnije v Ljubljani, izjavo najpoklicanejših faktorjev, in podal je slovenskim državnim poslancem predragocenega materijala gleda dejanskih razmer v uradih na Slovenskem.

Obžalujemo samo jedno: da se na shodu ni govorilo o razmerah na Kranjskem. Res, da je slovensko uradovanje na Kranjskem nekoliko bolj razvito, kakor v drugih slovenskih kronovinah, res, da se tod očitno slovenskemu uradovanju, ne nasprotuje, a razmere vzlic temu niso še take, kakoršne bi morale biti, in povrh — mislimo — da je bil prav občni shod slovenskih odvetnikov in notarjev poklican, sprožiti zahtevo, da se v izključno slovenski Kranjski uvede slovenščina kot notranji uradni jezik.

Prepričani smo, da se bodo slovenski odvetniki in notarji trdno držali storjenih sklepov in iz njih izvajali vse konsekvence in pričakujemo, da bodo slovenski poslanci veliko akcijo rodoljubnih odvetnikov in notarjev podpirali z vso eneržijo, z večjo eneržijo, kakor postopajo navadno v obrambo naših pravic.

Politični pregled.

Položaj. — Nejasnost položaja je postala že mučna. Javno mnenje je popolnoma desorijentirano in zbegano po različnih vesteh, katere so dan na dan drugačne. Sklepanja na podlagi dogodkov in dejstev je postalo nemogoče in morda se tisti ne motijo, ki zatrjujejo, da zategadelj, ker vlada že davno ne ravna po načelih politične logike, ampak se — da se izrazimo sicer nekam travijalno, a vendar značilno — samo lovi. Suha dejstva so naslednja: Zastopniki obstrukcijskih strank so izjavili, da na podlagi načrtov za jezikovni zakon, katere je dala vladi napraviti po nemških birokratih, se z vlado ne morejo pogajati o spravi. To pač pomeni toliko, kakor da ne obnehajo od obstrukcije, dokler vlada ne prekliče jezikovnih naredb. Dalje se je vlada pogajala z zastopniki nemškoliberalnih veleposestnikov. Tudi ti so izjavili, da z načrtom jezikovnega zakona niso zadovoljni in da na tej podlagi ni doseči tiste sprave, katera je pogoj ponehanja obstrukcije. Vsakdo je mislil, da je vlada zdaj na jasnem. Jedni so trdili, da ta neuspeh grofa Thuna ni preprašil, da hoče novič začeti pogajanja z obstrukcijskimi strankami, a predno to stori, da v smislu izrečnih želj in pritožb premeni svoj načrt jezikovnega zakona. Drugi so temu zgovarjali, zlasti glasilo mladočeške stranke. Ta list, čigar dunajska poročevalca, Ryba in Penížek, dobivala svoje informacije direktno od finančnega ministra Kaizla, je zatrjeval v nedeljo, da se vlada z Nemci ne bo več pogajala, ampak da se sedanja, že dve leti trajajoča notranjepolitična kriza gotovo in v kratkem reši izvenparlamentarnim potom in sicer takoj, čim se vlada dogovori z ogerskim ministerstvom. Res je koj na to prišel ogerski ministerski predsednik na Dunaj, kjer se je v tej stvari dogovarjal z grofom Thunom in od koder je potem potoval v

Ischl k cesarju. Verjetno je, da se od izida teh dogovorov z baronom Banffyjem odvisno, kako se razvije kriza, kajti avstrijska vlada se mora pri odločitvi radi obnovitve nagodbe ozirati na ogersko vlado, saj je obnovitev nagodbe poglavitni ako že ne jedini vzrok, da ne odpravi ustave. Ko bi ne bilo brige za nagodbe, bi že davno ne imeli več sedanjega parlamenta. Kaj se je pri pogajanjih z baronom Banffyjem doseglo, to seveda ni še prišlo v javnost. Kar se v tem oziru bere, so same kombinacije. V tem pa se je zgodilo nekaj, česar ni nihče pričakoval. Vlada je povabila zastopnike raznih drugih strank na posvetovanje o svojem načrtu jezikovnega zakona. Najprej se je posvetovala z zaupniki nemške katoliške-ljudske stranke, a poklicati boče tudi zaupnike „Slov. krščansko-narodne zveze“, zaupnike italijanskega in Falkenhaynovega kluba, dočim se je z zaupniki poljskega kluba že dogovarjala. Iz tega se sklepa, da hoče vlada svoj načrt jezikovnega zakona uveljaviti s § 14., torej potom cesarske naredbe, ako se zanj izreko zastopniki tistih strank, katere imajo v parlamentu večino. V zvezi s tem se tudi poroča, da namerava vlada po uveljavljanju tega zakona in po preklicu sedanjih jezikovnih naredb za Češko in za Moravsko sklicati začetkom meseca septembra državni zbor in poskusiti z njim rešitev nagodbe z Oggersko. Ako bi se to vsled nemške obstrukcije ne posrečilo, ako bi nemška obstrukcija zopet onemogočila redno parlamentarno delovanje, potem hoče vlada z radikalno, ustavnopravno reformo narediti konec sedanjemu parlamentu in vstvariti nov parlamentarni organizem.

Čehi in vlada. — Zvrševalni odbor mladočeške stranke je imel te dni shod, na katerem je strankino vodstvo poročalo o svojih pogajanjih z vlado glede jezikovnega zakona. Kakor znano, namerava vlada uveljaviti jezikovno ravnopravnost na ta način, da razdeli Češko in Moravsko na štiri vrste okrajev: na samonemške, na samočeške, na mešovite s češko večino in na mesovite z nemško večino. V samočeških okrajih bi bila češčina jedini uradni jezik in istotako v samo nemških okrajih nemščina, da pa se zagotovi ravnopravnost, bi jezikovni zakon določil, da bi moral v teh okrajih biti pri vsakem uradu vsaj eden, drugega jezika do cela zmožen uradnik, kateri bi vloge predlagal na uradni jezik, dočim bi moralo biti v mešanih okrajih vsaj nekaj uradnikov, zmožnih drugega jezika. Čehi so se izrekli proti tem nasvetom, a tega ukrepa ni jemati preveč tragično. Na taktiko čeških poslancev ne bo to čisto nič uplivalo. Sklep je bil storjen največ zategadelj, da bi radikalna češka stranka ne imela uzroka, hujskati proti mladočeški stranki. Za mladočeško stranko je dr. Baxa to isto, kar je za nemško stranko Wolf.

§ 14. — Sila kola lomi. Ker parlament ne funkcionira, je vlada s cesarskimi naredbami na podlagi § 14. državnih osnovnih zakonov uveljavila celo vrsto zakonskih načrtov. Nemci so zagnali velik hrup ter dokazovali, da je tako vladanje neustavno. Nemško jezo ni težko umeti. Ako uveljavi vlada s § 14. jezikovni zakon in — če privoli v to Oggerska vlada — tudi nagodbo, potem je bila vsa nemška obstrukcija zaman. Uplivni član vodstva ml. češke stranke posl. dr. Stransky je v lisu „Lid. Nov.“ objavil prezanimiv članek, v katerem dokazuje, da je vladanje s pomočjo § 14 ne samo popolnoma ustavno, ampak tudi parlamentarno. Vsi na podlagi § 14 izdani zakoni so provizorni in stopijo tisti hip iz veljave, čim jih parlament ne odobri. Vlada jih mora parlamentu predložiti in je torej od parlamenta odvisna. Ne bomo ponavljali juridičnih izvajanj dr. Stranskega, konstatujemo samo, da so v nemških krogih obudila veliko osupnjenje, saj sme po teh izvajanjih vlada tudi nagodbo uveljaviti s § 14. Oggerski osnovni drž. zakon določa, da se sme nagodba skleniti le s parlamentarno vladano Avstrijo, le parlamentarnim potom, a po izvajanjih dr. Stranskega je tudi obnovitev nagodbe s pomočjo § 14 parlamentarna in torej dopustna.